

Sygn. akt V ACa 457/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 kwietnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – V Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jacek Grela
Sędziowie:	SA Roman Kowalkowski SO del. Leszek Jantowski (spr.)
Protokolant:	stażysta Ewelina Gruba

po rozpoznaniu w dniu 21 kwietnia 2017 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa M. B., J. B., A. B. i A. B. (1)

przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...)

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w (...)

z dnia 16 marca 2016 r., sygn. akt I C 348/12

I. oddała obie apelacje;

II. znosi wzajemnie koszty postępowania apelacyjnego między stronami.

Na oryginale właściwe podpisy

Sygn. akt **V ACa 457/16**

UZASADNIENIE

Powodowie M. B., R. B. i J. B. domagali się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) następujących kwot: na rzecz powódki M. B. kwoty 1.969.196,00 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 22 sierpnia 2011r. do dnia zapłaty; powoda R. B. kwoty 492.299,00 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 22 sierpnia 2011r. dnia zapłaty; powoda J. B. kwoty 492.299,00 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 22 sierpnia 2011r. dnia zapłaty oraz zwrot kosztów procesu.

W odpowiedzi na pozew pozwany Skarb Państwa – Wojewoda (...) wniósł o oddalenie powództwa.

W piśmie z dnia 7 grudnia 2015r. powodowie cofnęli powództwo w ten sposób, że: powódka M. B. cofnęła powództwo, co do kwoty 805.529,33 zł i w tym zakresie rzekła się roszczenia wobec pozwanego, w związku z czym ograniczyła żądanie główne pozwu do zapłaty przez pozwanego na jej rzecz kwoty 1.163.666,67 zł; powód R. B. cofnął powództwo,

co do kwoty 201.382,33 zł i w tym zakresie zrzekł się roszczenia wobec pozwanego, w związku z czym ograniczył główne żądanie pozwu do zapłaty przez pozwanego na jego rzecz kwoty 290.916,67 zł; powód J. B. cofnął powództwo, co do kwoty 201.382,33 zł i w tym zakresie zrzekł się roszczenia wobec pozwanego, w związku z czym ograniczył główne żądanie pozwu do zapłaty przez pozwanego na jego rzecz kwoty 290.916,67 zł.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 16 marca 2016 r. Sąd Okręgowy w (...) zasądził od pozwanego Skarbu Państwa Wojewody (...) na rzecz powódki M. B. kwotę 79.600,00 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 22 sierpnia 2011 r. do 31 grudnia 2015 r. i odsetkami ustawowymi za opóźnienie za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty; zasądził od pozwanego Skarbu Państwa Wojewody (...) na rzecz powoda R. B. kwotę 19.900,00 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 22 sierpnia 2011 r. do 31 grudnia 2015 r. i odsetkami ustawowymi za opóźnienie za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. dnia zapłaty; zasądził od pozwanego Skarbu Państwa Wojewody (...) na rzecz powoda J. B. kwotę 19.900,00 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 22 sierpnia 2011 r. do 31 grudnia 2015 r. i odsetkami ustawowymi za opóźnienie za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. dnia zapłaty, a także umorzył postępowanie w części dotyczącej żądania zapłaty na rzecz powódki M. B. kwoty 805.529,33 zł; umorzył postępowanie w części dotyczącej żądania zapłaty na rzecz powoda R. B. kwoty 201.382,33 zł; umorzył postępowanie w części dotyczącej żądania zapłaty na rzecz powoda J. B. kwoty 201.382,33 zł, a w pozostałej części powództwo oddalił. Nadto Sąd Okręgowy zasądził od powódki M. B. na rzecz Skarbu Państwa – (...) kwotę 360 zł z tytułu zwrotu części kosztów zastępstwa procesowego poniesionych przez pozwanego; zasądził od powoda R. B. na rzecz Skarbu Państwa – (...) kwotę 360 zł z tytułu zwrotu części kosztów zastępstwa procesowego poniesionych przez pozwanego; zasądził od powoda J. B. na rzecz Skarbu Państwa – (...) kwotę 360 zł z tytułu zwrotu części kosztów zastępstwa procesowego poniesionych przez pozwanego oraz nie obciążył powodów pozostała częścią kosztów procesu poniesionych przez pozwanego. Dodatkowo Sąd Okręgowy kosztami sądowymi od uiszczenia, których powodowie byli zwolnieni obciążył Skarb Państwa.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło na podstawie następującego stanu faktycznego:

Decyzją z dnia 8 września 1976r. (UG- (...)) wydaną na podstawie art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 stycznia 1968r. o przymusowym wykupie nieruchomości wchodzących w skład gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 3 , poz. 14 ze zm.), §1 ust.1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 26 marca 1968r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzenia licytacji nieruchomości, wchodzących w skład gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 14 poz. 57 z 1968 ze zm.) Naczelnik (...) orzekł o wszczęciu postępowania przymusowego wykupu w drodze licytacji gospodarstwa rolnego, o pow. 3,57 ha, stanowiącego własność F. B. i M. B. zapisanego w KW nr (...) położonego w Ł. i L., gminie B. i objęciu licytacją części nieruchomości wymienionego gospodarstwa składającego się z działek oznaczonych nr (...) położonych w Ł. i (...) położonych w L., o łącznej powierzchni 3,08 ha. W uzasadnieniu decyzji wskazano, iż powodem wydania decyzji jest niski poziom produkcji oraz brak inwentarza.

Następnie decyzją z dnia 8 grudnia 1976r. (UG- (...)) wydaną na podstawie art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 stycznia 1968r. o przymusowym wykupie nieruchomości wchodzących w skład gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 3 , poz. 14 ze zm.), §10 rozporządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 26 marca 1968 r. (Dz. U. Nr 11 z 1968r.) oraz art. 99 i 110 k.p.a. Naczelnik Gminy orzekł o skorzystaniu z prawa wykupu ww. nieruchomości rolnej po cenie wywoławczej 20.875 zł i przekazaniu jej na rzecz Kombinatu (...). W uzasadnieniu decyzji wskazano, iż małżonkom B. zostanie wypłacona kwota 20.875 zł. Z wniosku Naczelnika (...) z dnia 21 lutego 1977r. ww. nieruchomość została wpisana do księgi wieczystej jako własność Skarbu Państwa.

W dniu 5 czerwca 1979 r. F. i M. B. uzyskali w Banku Spółdzielczym w B. wyrażenie zgody na wykreślenie hipoteki w kwocie 50.000 zł obciążającej nieruchomość położoną w L. i objętej księgą wieczystą KW nr (...).

Wskazane nieruchomości zostały rozdysponowane i nie stanowią obecnie własności Skarbu Państwa.

Małżonkowie B. przed wykupem gospodarstwa zajmowali się rolnictwem - uprawiali ziemię, posiadali inwentarz żywy.

Decyzją Wojewody (...) z dnia 8 kwietnia 2011r. ((...).III.(...).MW) stwierdzono, że decyzja Naczelnika (...) z dnia 8 września 1976r. (UG- (...)) w sprawie wszczęcia postępowania przymusowego wykupu nieruchomości w

drodze licytacji oraz decyzja Naczelnika (...) z dnia 8 grudnia 1976r. (UG – (...)) dotycząca przymusowego wykupu nieruchomości rolnej o powierzchni 3,08 ha, składającej się z działek nr (...) położonej we wsiach L. i Ł., zapisanej w księdze wieczystej KW (...) jako własność F. i M. B., zostały wydane z naruszeniem prawa. W/w decyzja Wojewody (...) stała się ostateczną w dniu 13 maja 2011r.

Spadek po zmarłym w dniu (...) F. B. (współwłaścicielu przejętej przymusowo nieruchomości) odziedziczyli M. B., R. B. i J. B. – każdy po 1/3.

Pismem z dnia 21 lipca 2011r. powodowie wezwali Skarb Państwa do zapłaty kwoty 3.542.000,00 zł tytułem odszkodowania w związku z ostateczną decyzją Wojewody (...) z dnia 8 kwietnia 2011r. ((...).III.(...) MW).

Postanowieniem z dnia 1 września 2011r. Wojewoda (...) zwrócił powodom pismo z dnia 21 lipca 2011r.

Wartość nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w (...) prowadził księgę wieczystą KW (...) „według stanu i przeznaczenia nieruchomości na dzień 8 grudnia 1976r. przy uwzględnieniu rolniczego charakteru nieruchomości tj. faktycznego sposobu jej użytkowania bez założeń co do jej perspektywy inwestycyjnej – i cen aktualnych wynosi: KW (...), dawna działka (...) 24.700,00 zł, KW (...), dawna działka (...) 45.100,00 zł, KW (...), dawna działka nr (...) 49.600 zł. Razem – 119.400,00 zł.

W uzasadnieniu swojego stanowiska, Sąd I instancji podał, że powyższy stan faktyczny ustalił za pomocą dokumentów przedłożonych przez strony, zeznań świadków, przesłuchania strony oraz opinii biegłego.

Sąd Okręgowy dał wiarę treści wskazanych dokumentów, za wyjątkiem dokumentów w postaci decyzji administracyjnych z dnia 8 września 1976r. i 8 grudnia 1976r., w których stwierdzały one spełnienie przesłanek do przymusowego wykupu gospodarstwa (...) - wobec stwierdzenia wydania tych decyzji z naruszeniem prawa, a także braku wykazania przez pozwanego w przedmiotowym postępowaniu ziszczenia się materialno-prawnych przesłanek do wydania takich decyzji.

Sąd I instancji dał wiarę zeznaniom świadków Z. J. i J. A., a także złożonym w charakterze strony przez powodów J. B. i R. B., w których wskazywali oni na fakt uprawiania ziemi przez rodzinę B. przed wykupem gospodarstwa.

W ocenie Sądu Okręgowego za wiarygodne należał także uznać zeznania powodów J. B. i R. B., w których wskazywali oni na brak wypłaty odszkodowania określonego decyzją z dnia 8 grudnia 1976r. – pozwany zeznań tych w żaden skuteczny sposób nie zakwestionował, w szczególności nie przedstawił jakiegokolwiek dokumentu, pokwitowania, wskazującego na fakt wypłaty takiej sumy.

Sąd Okręgowy nie dał wiary zeznaniom świadka U. K., w których wskazała ona, iż państwo B. nie uprawiali swojej ziemi i byli zadłużeni. Świadek zeznała bowiem z drugiej strony, w dalszej części przesłuchania, iż nie przypomina sobie czynności związanych z przymusowym wykupem, czy zostały wytworzone jakiegokolwiek dokumenty, ani jak było prowadzone gospodarstwo, nie orientuje się, jakie plony były na terenie wsi Ł., ani czy produkcja w gospodarstwie (...) odbiegała od średniej. Kwestii z tym związanych nie potwierdzały także jakiegokolwiek dokumenty, jak choćby protokoły lustracji, na dokonywanie których wskazywała świadek wskazywała w zeznaniach.

Sąd Okręgowy oparł się na wnioskach opinii biegłego z dziedziny wyceny nieruchomości z dnia 15 kwietnia 2015r., w których to biegły wyliczył wartość nieruchomości przy uwzględnieniu rolniczego charakteru nieruchomości tj. faktycznego sposobu jej użytkowania. Wyliczenia te przy przyjęciu wskazanych założeń, nie budziły wątpliwości Sądu, opinia była bowiem wyczerpująca, jasna i logiczna, sporządzona z uwzględnieniem zasad wiedzy fachowej.

W tym stanie rzeczy, zdaniem Sądu Okręgowy powództwo zasługiwało na częściowe uwzględnienie.

Sąd zwrócił uwagę, że w przedmiotowej sprawie z materiału dowodowego wynikało, iż decyzją z dnia 8 września 1976r. wydaną na podstawie art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 stycznia 1968r. o przymusowym wykupie nieruchomości wchodzących w skład gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 3 , poz. 14 ze zm.), §1 ust.1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa

z dnia 26 marca 1968r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzenie licytacji nieruchomości, wchodzących w skład gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 14 poz. 57 z 1968 ze zm.) Naczelnik (...) orzekł o wszczęciu postępowania przymusowego wykupu w drodze licytacji gospodarstwa rolnego, o pow. 3,57 ha, stanowiącego własność F. B. i M. B. zapisanego w KW nr (...) położonego w Ł. i L., gminie B. i objęciu licytacją części nieruchomości wymienionego gospodarstwa składającego się z działek oznaczonych nr (...) położonych w Ł. i L., o łącznej powierzchni 3,08 ha. W uzasadnieniu decyzji wskazano na okoliczność, iż powodem wydania decyzji jest niski poziom produkcji oraz brak inwentarza.

Następnie decyzją z dnia 8 grudnia 1976r. wydaną na podstawie art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 stycznia 1968r. o przymusowym wykupie nieruchomości wchodzących w skład gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 3 , poz. 14 ze zm.), §10 rozporządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 26 marca 1968 r. (Dz. U. Nr 11 z 1968r.) oraz art. 99 i 110 k.p.a. Naczelnik Gminy orzekł o skorzystaniu z prawa wykupu ww. nieruchomości rolnej po cenie wywoławczej w kwocie 20.875 zł i przekazaniu jej na rzecz Kombinatu (...). W uzasadnieniu decyzji wskazano, iż małżonkom B. zostanie wypłacona kwota 20.875 zł. Z wniosku Naczelnika (...) z dnia 21 lutego 1977r. ww. nieruchomość została wpisana do księgi wieczystej jako własność Skarbu Państwa.

Decyzją Wojewody (...) z dnia 8 kwietnia 2011r. ((...).III.(...) MW) stwierdzono natomiast, że decyzja Naczelnika (...) z dnia 8 września 1976r. (UG- (...)) w sprawie wszczęcia przymusowego wykupu nieruchomości w drodze licytacji oraz decyzja Naczelnika (...) z dnia 8 grudnia 1976r. (UG – (...)) dotycząca przymusowego wykupu nieruchomości rolnej o powierzchni 3,08ha, składającej się z działek nr (...) położonej we wsiach L. i Ł., zapisanej w księdze wieczystej KW (...) jako własność F. i M. B., zostały wydane z naruszeniem prawa. Decyzja Wojewody (...) stała się ostateczną w dniu 13 maja 2011r.

W uzasadnieniu decyzji z dnia 8 kwietnia 2011r. organ administracyjny stwierdził, iż przy przejęciu powołanych nieruchomości na własność Państwa, „nie zostały zachowane wymogi wynikające zarówno z ustawy z dnia 24 stycznia 1968r.

[o przymusowym wykupie nieruchomości wchodzących w skład gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 3 , poz. 14 ze zm.)], jak i z rozporządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 26 marca 1968r., a tym samym doszło do naruszenia procedury administracyjnej, poprzez niewłaściwe zastosowanie ww. ustawy i rozporządzenia”. Organ administracyjny wskazał, iż „decyzja Naczelnika (...) z dnia 8 września 1976r. w sprawie wszczęcia postępowania przymusowego wykupu nieruchomości drodze licytacji nie zawiera jakichkolwiek danych i informacji o odbytych lustracjach na gospodarstwie (...), danych osób które ją przeprowadziły oraz dokumentów potwierdzających niski poziom produkcji rolnej w gospodarstwie. W uzasadnieniu decyzji brak jest także danych i informacji, na których organ orzekający o przejęciu na własność Państwa nieruchomości, oparł swoje twierdzenie, iż gospodarstwo to spełniało wymogi wskazane w §1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 26 marca 1968r. w sprawie zaliczania gospodarstw rolnych do kategorii wykazujących niski poziom produkcji wskutek zaniedbania i w sprawie ustalania wysokości nakładów niezbędnych do przywrócenia żyzności gruntów, o stanie i liczebności inwentarza przypadającego na 1 ha oraz danych, które potwierdzałyby niski stopień produkcji rolnej i stopień zaniedbania gospodarstwa”. Biorąc pod uwagę powyższe organ administracyjny stwierdził, iż „brak jest dokumentów uzasadniających przymusowy wykup nieruchomości, a tym samym uznania, że gospodarstwo wykazywało niski poziom produkcji rolnej”.

W tym kontekście Sąd Okręgowy zważył także, iż w myśl art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 24 stycznia 1968r. o przymusowym wykupie nieruchomości wchodzących w skład gospodarstw rolnych (Dz.U.1968.3.14), nieruchomości mogą być przymusowo wykupione jeżeli gospodarstwa te wykazują niski poziom produkcji wskutek zaniedbania, a w szczególności niekorzystania ze środków wpływających na wzrost produkcji rolnej. Przymusowy wykup przeprowadza się w drodze licytacji. Licytacją tą obejmuje się wszystkie nieruchomości wchodzące w skład gospodarstwa rolnego, z wyjątkiem zagrody (siedliska) i działki przyzagrodowej o powierzchni 0,2 ha (art. 2 ust. 1).

Stosownie do art. 3 ust. 3 powołanej ustawy Państwu służy prawo pierwokupu nieruchomości poddanej licytacji po cenie ustalonej w wyniku licytacji. Natomiast w razie braku nabywców, Państwu przysługuje prawo pierwokupu nieruchomości po cenie wywoławczej.

Zgodnie natomiast §1 ust.1 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 26 marca 1968r. w sprawie zaliczania gospodarstw rolnych do kategorii wykazujących niski poziom produkcji wskutek zaniedbania i w sprawie ustalania wysokości nakładów niezbędnych do przywrócenia żyzności gruntów (Dz.U.1968.11.58) gospodarstwa rolne uznaje się za wykazujące niski poziom produkcji wskutek zaniedbania, a w szczególności wskutek niekorzystania ze środków wpływających

na wzrost produkcji rolniczej (nieodnawiania nasion zbóż i sadzeniaków, niestosowania nawozów mineralnych oraz środków ochrony roślin, nieprzeprowadzania konserwacji urządzeń melioracyjnych itp.), jeżeli w ciągu ostatnich trzech lat:

- 1)nie wszystkie grunty orne są rolniczo wykorzystane lub
- 2)plony czterech zbóż i ziemniaków są niższe co najmniej o 1/3 od przeciętnych plonów osiągniętych w danej wsi na podobnych glebach, a przy tym
- 3)obsada bydła, trzody chlewnej i owiec wynosi łącznie na 1 ha użytków rolnych mniej niż 0,4 sztuki przeliczeniowej, przyjmując:
 - a)1 sztukę bydła za jedną sztukę przeliczeniową,
 - b) 1 sztukę trzody chlewnej za 0,2 sztuki przeliczeniowej,
 - c) 1 sztukę owiec za 0,1 sztuki przeliczeniowej.

2. Przepis ust. 1 nie ma zastosowania do gospodarstw rolnych, w których:

1) grunty orne wskutek klęsk żywiołowych lub wypadków losowych, a w szczególności wskutek podtopienia, wynikającego z nie uregulowanych stosunków wodnych, nie mogą

być całkowicie wykorzystywane rolniczo,

2)grunty pozostają w czarnym ugorze lub w ramach zmianowania pól stanowią przemienne pastwiska,

3) grunty klasy VI są przewidziane według klasyfikacji gleboznawczej do zalesienia.

W myśl §2 rozporządzenia prezydium gromadzkich rad narodowych zgłaszają do właściwego do spraw rolnych organu prezydium powiatowej rady narodowej wnioski o zaliczenie poszczególnych gospodarstw rolnych do kategorii określonej w § 1, zawiadamiając o tym właścicieli tych gospodarstw (ust. 1). Po otrzymaniu wniosku, o którym mowa w ust. 1, właściwy do spraw rolnych organ prezydium powiatowej rady narodowej powołuje zespół w składzie 3 specjalistów w celu przeprowadzenia lustracji gospodarstw, wykazujących niski poziom produkcji. Lustrację tę zespół przeprowadza przy udziale członka prezydium gromadzkiej rady narodowej, agronoma i zootechnika gromadzkiego, przedstawiciela miejscowego kółka rolniczego oraz sołtysa. O terminie przeprowadzenia lustracji należy zawiadomić zainteresowanych właścicieli gospodarstw (ust. 2). Jeżeli właściwy do spraw rolnych organ prezydium powiatowej rady narodowej zebrał odpowiednie dane co do gospodarstw rolnych nie objętych wnioskami prezydium gromadzkich rad narodowych, organ ten może również powołać zespół specjalistów, o którym mowa w ust. 2, w celu przeprowadzenia lustracji takich gospodarstw (ust. 3). Jeżeli gospodarstwa rolne określone w ust. 3 są położone na obszarze gromad, powołanie zespołu specjalistów następuje po zasięgnięciu opinii prezydium właściwej gromadzkiej rady narodowej (ust. 4). Po przeprowadzeniu lustracji zespół specjalistów sporządza protokół, w którym

na podstawie kryteriów określonych w § 1 wyraża opinię, czy gospodarstwo kwalifikuje się do zaliczenia go do kategorii wykazującej niski poziom produkcji wskutek zaniedbania (ust. 5)

W kontekście powołanych przepisów, Sąd I instancji zważył, iż brak jakichkolwiek dokumentów potwierdzających zaistnienie ustanowionych tymi przepisami przesłanek przymusowego wykupu gospodarstw rolnych, a także jakichkolwiek informacji zawartych w uzasadnieniach skarżonych decyzji administracyjnych, legł u podstaw stwierdzenia przez Wojewodę (...), że decyzje te zostały wydane z naruszeniem prawa. Sąd Okręgowy wskazał, iż także w niniejszym postępowaniu sądowym pozwany nie wykazał, aby takie materialno-prawne przesłanki określone tym przepisami zaistniały. Tymczasem z zeznań świadków oraz przesłuchania strony powodowej wynikało, iż przed wykupem gospodarstwa małżonkowie B. zajmowali się rolnictwem, uprawiali ziemię, posiadali inwentarz żywy.

Odnosząc się także do zarzutu braku legitymacji procesowej po stronie powodowej, z tego względu, iż powódowie nie byłiby uprawnieni do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, zarzut ten, zdaniem Sądu Okręgowego, uznać należało za bezzasadny. Sąd Okręgowy zauważył bowiem, iż powódowie będący spadkobiercami nie występują w sprawie jako spadkobiercy przejętej przez Skarb Państwa nieruchomości rolnej, gdyż spadkodawca w chwili śmierci nie był jej właścicielem. Powódowie odziedziczyli natomiast roszczenie o odszkodowanie w związku z bezprawnym przejęciem części nieruchomości spadkodawcy.

Wobec powyższych rozważań, Sąd Okręgowy stwierdził, iż roszczenie o odszkodowanie za wydanie niezgodnych z prawem decyzji z dnia 8 września 1976r. i 8 grudnia 1976r., wskutek których nastąpiło przejęcie części gospodarstwa (...), jest uzasadnione co do zasady. W sprawie zachodził związek przyczynowy pomiędzy wydaniem przedmiotowych decyzji z naruszeniem prawa, a szkodą w majątku powodów. Skoro bowiem wskutek wskazanych decyzji wydanych z naruszeniem prawa nastąpiło przejęcie części nieruchomości należących do M. i F., to w tym zakresie majątek M. i J. B., uległ zmniejszeniu. Sąd Okręgowy podkreślił przy tym, iż pozwany nie wykazał także, aby w przypadku gospodarstwa powodów zaistniały określone powoływanymi przepisami przesłanki materialno-prawne do przymusowego wykupu gospodarstwa. Obowiązek ten obciążał pozwanego, skoro powołane powyżej przepisy prawa nakładały na Naczelnika Gminy obowiązek przeprowadzenia i udokumentowania, iż gospodarstwo to podlegało takim regulacjom. Wobec tego, wbrew zatem twierdzeniom pozwanego, mając na względzie brak wykazania zaistnienia przesłanek materialno-prawnych do przymusowego wykupu gospodarstwa, nie można przyjąć, jakoby utrata uprawnień mogła nastąpić także wskutek decyzji wydanej prawidłowo.

Dalej Sąd Okręgowy rozważał kwestię otrzymania określonej decyzją z dnia 8 grudnia 1976r. kwoty 20.875 zł, jak również kwestię uregulowania długu - w związku z wierzytelnością hipoteczną ustanowioną na nieruchomościach F. i M. B..

Sąd zwrócił uwagę, że powódowie stanowczo twierdzili, iż kwota 20.875 zł nie została wypłacona. Pozwany nie przedstawił natomiast jakichkolwiek dowodów na okoliczność spełnienia takiego świadczenia. W ocenie Sądu Okręgowego ciężar udowodnienia tego faktu spoczywał na pozwanym. W przeciwnym razie bowiem powódowie byłiby zobligowani do udowadniania okoliczności negatywnej. W sprawie nie zostało także wykazane, aby do zaspokojenia wierzytelności hipotecznej Banku Spółdzielczego w B. doszło wobec jego spłacenia przez pozwanego. Okoliczności tej przeczą stwierdzenia zawarte w decyzji z dnia 8 grudnia 1976 r., w której stwierdzono wyraźnie, iż „zadłużenie w Banku Spółdzielczym wynosi 35.250 zł, które zostanie na budynkach i działce siedliskowej KW (...) i które po uzgodnieniu z Bankiem Spółdzielczym będzie dalej spłacane przez właścicieli”, a także dokumenty w postaci zezwoleń na wykreślenie hipoteki, z których wynika, iż do takiego wykreślenia doszło na wniosek M. i F. B.. W szczególności jednak pozwany nie wykazał w żaden sposób, aby kwota z tytułu przymusowego wykupu, została złożona do depozytu sądowego stosownie do uregulowań art. 11 ust. 2 z dnia 24 stycznia 1968 r. o przymusowym wykupie nieruchomości wchodzących w skład gospodarstw rolnych. (Dz. U. z dnia 27 stycznia 1968 r.)

Wobec tego w ocenie Sądu I instancji ustaleniu podlegała wysokość szkody, której powódowie doznali wskutek wydania decyzji dotyczących przymusowego wykupu części nieruchomości należących do M. i F. B., niezgodnie z prawem.

W ocenie Sądu Okręgowego szkodę tę wyraża wartość przejętych nieruchomości według stanu z chwili przejęcia i cen z chwili obecnej. Sąd Okręgowy podzielił w tym kontekście argumentację strony pozwanej, która wskazywała, iż wycena stanu nieruchomości na dzień 8 grudnia 1976r. winna obejmować wszystkie elementy odnoszące się do stanu nieruchomości i warunkujące wycenę nieruchomości, w tym także przeznaczenie nieruchomości w tej dacie. W tym świetle Sąd Okręgowy zważył, że z opinii biegłego z dziedziny wyceny nieruchomości wynikało, iż w stosunku do omawianej nieruchomości na dzień 8 grudnia 1976r. nie obowiązywał plan zagospodarowania przestrzennego, studium, ani decyzje o pozwoleniu na budowę, które mogłyby ewentualnie stanowić o przeznaczeniu nieruchomości pod zabudowę mieszkaniową czy usługowo – przemysłową. Jak natomiast wynika z art. 154 ust. 3 ustawy o gospodarce nieruchomościami (Dz.U.2015.1774 j.t.) w przypadku braku studium lub decyzji, o których mowa w ust.

2, uwzględnia się faktyczny sposób użytkowania nieruchomości. W przedmiotowej sprawie bezspornym było, iż w dniu 8 grudnia 1976r. nieruchomość M. i F. B. miała charakter i przeznaczenie rolnicze. Brak jest natomiast jakichkolwiek dokumentów potwierdzających, aby według stanu na ten dzień można mówić o innej perspektywie np. usługowo-przemysłowego wykorzystania tego terenu. Wobec tego najbardziej adekwatną zdaniem Sądu Okręgowego była wycena dokonana przez biegłego w opinii z dnia 15 kwietnia 2015r. przy uwzględnieniu rolniczego charakteru nieruchomości bez tzw. perspektywy inwestycyjnej.

W opinii tej biegły wskazał, iż wartość nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w (...) prowadził księgę wieczystą KW (...) „według stanu i przeznaczenia nieruchomości na dzień 8 grudnia 1976r. przy uwzględnieniu rolniczego charakteru nieruchomości tj. faktycznego sposobu jej użytkowania bez założeń co do jej perspektywy inwestycyjnej – i cen aktualnych wynosi: - KW (...), dawna działka (...) 24.700,00 zł, - KW (...), dawna działka (...) 45.100,00 zł, - KW (...), dawna działka nr (...) 49.600 zł. Razem – 119.400,00 zł.

Kwota ta, zdaniem Sądu Okręgowego w sposób najbardziej adekwatny obrazuje szkodę, o której mowa w przedmiotowym postępowaniu. Kwotę tę należało podzielić stosownie do udziałów we własności wskazanej nieruchomości, a także udziałów w spadku po zmarłym F. B.. Jak wynikało z postanowienia z dnia 28 stycznia 2000r. spadek po zmarłym F. B. (współwłaścicielu przejętej przymusowo nieruchomości) odziedziczyli M. B., R. B. i J. B. – każdy po 1/3.

Wobec tego, w pierwszej kolejności kwotę 119.400 zł podzielić należało przez dwóch współwłaścicieli M. i F. B. tj. $119.400 \text{ zł} : 2 = 59.700 \text{ zł}$. Następnie udział zmarłego F. B. podzielono przez trzech spadkobierców, tak że uzyskano: $59.700 \text{ zł} : 3 = 19.900 \text{ zł}$. Tym samym należne powodce M. B. odszkodowanie wynosi $59.700 \text{ zł} + 19.900 \text{ zł} = 79.600 \text{ zł}$, powodowi R. B. 19.900 zł, zaś J. B. 19.900 zł.

Mając na uwadze powyższe, Sąd I instancji na podstawie powołanych przepisów orzekł jak w pkt 1-3 sentencji.

O odsetkach Sąd Okręgowy orzekł w oparciu o art. 481 k.c.

W zakresie, w którym powodowie cofnęli pozew zrzekając się roszczenia Sąd Okręgowy postępowanie umorzył, a w pozostałym zakresie powództwo oddalił.

O kosztach Sąd Okręgowy orzekł w oparciu o art. 100 k.p.c. w zw. z art. 102 k.p.c. Powodowie przegrali proces w znaczącej części, jednakże mając na względzie fakt zasadności powództwa co do zasady, w tym fakt wydania przez organy państwa decyzji z naruszeniem prawa, jak również sytuację majątkową powodów w

chwili obecnej, Sąd Okręgowy postanowił obciążyć powodów kosztami procesu pozwanego, jedynie w części (pkt 8-11 sentencji).

Na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U.2014.1025 j.t.) kosztami sądowymi, od uiszczenia których powodowie byli zwolnieni Sąd Okręgowy obciążył Skarb Państwa.

Apelację od powyższego wyroku wywiedli powodowie, zaskarżając go w części oddalającej powództwo (pkt 7 zaskarżonego wyroku) oraz w części zasądzonej od powodów na rzecz pozwanego, w kwocie 360 zł od każdego z powodów, tytułem zwrotu części kosztów poniesionych przez pozwanego (pkt 8, 9 i 10 zaskarżonego wyroku).

Wyrokowi temu powodowie zarzucili naruszenie:

1. prawa procesowego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. naruszenie przepisu art. 233 k.p.c. przez brak wszechstronnego rozważenia i oceny materiału zgromadzonego w sprawie oraz naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów, wyrażające się w bezkrytycznym przyjęciu ustaleń zawartych w opinii biegłego z dnia 15 kwietnia 2015 r. dotyczących wyceny wartości nieruchomości będącej podstawą określenia odszkodowania dla powodów, mimo iż sposób wyceny tej nieruchomości naruszał przepisy art. 153 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt 16 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2015 r., poz. 1774), przy jednoczesnym pominięciu, bez podania żadnego uzasadnienia, ustaleń zawartych w opinii biegłego z dnia 25 marca 2013 r., sporządzonej z prawidłowym uwzględnieniem tych przepisów,
2. prawa materialnego, a mianowicie przepisu art. 363 § 2 k.c. w zw. z art. 154 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami poprzez ich niewłaściwą interpretację wyrażającą się w nieuwzględnieniu, przy określeniu wartości wycenianej nieruchomości i ustaleniu wysokości odszkodowania, stanu tej nieruchomości istniejącego w dacie dokonania oszacowania, polegającym w szczególności na nieuwzględnieniu przy ustalaniu wartości rynkowej tej nieruchomości jej atrakcyjności cenowej ze względu na tzw. perspektywę inwestycyjną.

Wskazując na powyższe podstawy, powodowie wnieśli o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości i zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów całych dochodzonych przez nich kwot, tj. zasądzenie: na rzecz M. B. kwoty 1.163.666,67 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 22 sierpnia 2011 r. do 31 grudnia 2015 r. i odsetkami ustawowymi za opóźnienie za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty; na rzecz R. B. kwoty 290.916,67 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 22 sierpnia 2011 r. do 31 grudnia 2015 r. i odsetkami ustawowymi za opóźnienie za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty; na rzecz J. B. kwoty 290.916,67 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 22 sierpnia 2011 r. do 31 grudnia 2015 r. i odsetkami ustawowymi za opóźnienie za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty,
2. zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje według zestawienia, które zostanie przedłożone na rozprawie,
3. obciążenie pozwanego kosztami postępowania w pozostałej części.

W odpowiedzi na apelację powodów, pozwany wniósł o jej oddalenie w całości.

Apelację od przedmiotowego wyroku wywiodła również strona pozwana, zaskarżając go w części, tj. w punktach 1, 2, 3 i 11, i zarzucając mu:

1. błąd w ustaleniach faktycznych – iż strona powodowa nie uzyskała ceny wykupu nieruchomości przyznanej w decyzji Naczelnika (...) z dnia 8 grudnia 1976 r.,
2. naruszenie przepisów postępowania:
 - art. 244 k.p.c. w zw. z art. 231 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie domniemania zapłaty małżonkom F. i M. B. ceny wykupu nieruchomości określonej w decyzji Naczelnika (...) z dnia 8 grudnia 1976 r.,
 - art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. w zw. z art. 160 § 1 i 2 k.p.a. poprzez wadliwe przyjęcie, iż na stronie pozwanej spoczywa ciężar dowodu wykazania przesłanek materialnoprawnych przymusowego wykupu nieruchomości w oparciu o art. 3

ust. 3 ustawy z dnia 24 stycznia 1968 r. o przymusowym wykupie nieruchomości wchodzących w skład gospodarstw rolnych,

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnej oceny materiału dowodowego, naruszenie zasady swobodnej oceny materiału dowodowego i wyprowadzenie wniosków końcowych sprzecznych z zebraniem materiałem dowodowym i dokonanie jego oceny z pominięciem zasadniczych okoliczności w zakresie wskazanym w uzasadnieniu apelacji,

- art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c., art. 227 k.p.c. poprzez wadliwe przyjęcie, iż strona powodowa wykazała przesłanki skutkujące odpowiedzialnością odszkodowawczą pozwanego,

- art. 328 § 2 k.p.c. poprzez brak dostatecznych wyjaśnień w zakresie ustaleń związanych z oznaczeniem daty początkowej naliczenia odsetek od zasądzonego odszkodowania, jak również w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania,

- art. 278 k.p.c., art. 279 k.p.c. i art. 286 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c., art. 217 k.p.c., art. 207 k.p.c., art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. i w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c. i art. 363 § 1 i 2 k.c. poprzez oddalenie wniosku pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego geodety z zakresu fotogrametrii i dowodów z dokumentów oraz

dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego, w tym zakresie na podstawie art. 380 k.p.c. pozwany wniósł o rozpoznanie postanowienia Sądu z dnia 7 stycznia 2016 r. i z dnia 3 marca 2016 r.,

- art. 98 § 2 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i § 6 pkt 7 w zw. z § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie wysokości opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu w zw. z § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie w zw. z art. 100 k.p.c. i art. 102 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, co miało istotny wpływ na rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów procesu,

3. naruszenie przepisów prawa materialnego:

- art. 160 § 1 i 2 k.p.a. w zw. z art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692) w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c. i art. 363 § 1 i 2 k.c. poprzez błędne przyjęcie wystąpienia w niniejszej sprawie przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej w postaci szkody i adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy decyzją Naczelnika (...) z dnia 8 grudnia 1976 r., a szkodą powodów, a z daleko idącej ostrożności procesowej poprzez wadliwe uznanie, iż szkoda powodów nie podlega pomniejszeniu o zwaloryzowaną wartość ceny nabycia nieruchomości przez Skarb Państwa określonej w decyzji Naczelnika (...) z dnia 8 grudnia 1976 r.,

- art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 363 § 1 i 2 k.c. poprzez wadliwe przyjęcie, że stronie powodowej przysługują odsetki od odszkodowania od daty wcześniejszej niż od dnia następnego po dniu wyrokowania,

- art. 455 k.c. przez wadliwe przyjęcie, że niezwłocznie po wezwaniu do zapłaty Skarb Państwa powinien spełnić świadczenie pieniężne na rzecz powodów w wysokości ustalonej później w wyroku według cen z daty wyrokowania.

Wskazując na powyższe zarzuty, pozwany wniósł o:

1. zmianę wyroku w zaskarżonej części poprzez oddalenie powództwa w całości oraz orzeczenie w przedmiocie kosztów postępowania, w tym zasądzenie od powodów na rzecz Skarbu Państwa – (...) kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz na rzecz Skarbu Państwa – Wojewody (...) pozostałych kosztów postępowania,

ewentualnie o:

2. uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądu Okręgowemu w (...) wraz z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach.

W odpowiedzi na apelację pozwanego, powodowie wnieśli o jej oddalenie w całości oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów procesu.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Obie apelacje nie były uzasadnione.

W toku postępowania apelacyjnego w miejsce zmarłego powoda R. B. wstąpili w charakterze powodów A. B. (2) i A. B. (1) (k.354).

Podkreślenia także wymaga, że w aktualnie obowiązującym modelu postępowania apelacyjnego sąd drugiej instancji, wskutek zaskarżenia apelacją wyroku sądu pierwszej instancji, rozpoznaje sprawę merytorycznie w granicach zaskarżenia. Dokonuje własnych ustaleń faktycznych prowadząc lub ponawiając dowody albo poprzestając na zaaprobowanym materiale zebranym w pierwszej instancji, kontroluje prawidłowość postępowania przed sądem pierwszej instancji, pozostając związany zarzutami procesowymi przedstawionymi w apelacji, jeżeli są dopuszczalne, ale biorąc z urzędu pod uwagę nieważność postępowania, stosuje przepisy regulujące postępowanie apelacyjne oraz, gdy brak takich przepisów, odpowiednio przepisy dotyczące postępowania przed sądem pierwszej instancji. Sąd odwoławczy samodzielnie ustala podstawę materialnoprawną orzeczenia niezależnie od zarzutów podniesionych w apelacji, orzeka co do istoty sprawy stosownie do wyników postępowania, nie wykraczając poza wnioski zawarty w apelacji i nie naruszając zakazu reformationis in peius oraz rozstrzyga o kosztach postępowania (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r. III CZP 49/07- zasady prawnej, OSNC 2008, Nr 6, poz. 55).

Przenosząc to na grunt niniejszej sprawy Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy i przyjmuje je za własne, co czyni zbędnym ich ponowne przytaczanie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2014r. I CSK 628/13 LEX nr 1554252, uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2016r. III CSK 210/15, Legalis numer 1444982). Podobnie Sąd Apelacyjny podziela dokonaną przez Sąd pierwszej instancji ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, oraz ocenę prawną prawidłowo ustalonego stanu faktycznego.

Przechodząc do poszczególnych zarzutów apelacji, w pierwszej kolejności należało odnieść się do najdalej idącego zarzutu strony pozwanej, a mianowicie „wadliwego przyjęcia przez Sąd I instancji, iż strona powodowa wykazała przesłanki skutkujące odpowiedzialnością odszkodowawczą pozwanego” (art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c., art. 227 k.p.c.).

Zarzut ten wiązał się z zarzutem naruszenia przepisów prawa materialnego, to jest art. 160 § 1 i 2 k.p.a. w zw. z art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692) w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c. i art. 363 § 1 i 2 k.c. – „poprzez błędne przyjęcie wystąpienia w niniejszej sprawie przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej w postaci szkody i adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy decyzją Naczelnika (...) z dnia 8 grudnia 1976 r., a szkodą powodów”.

Zarzuty te w ocenie Sądu Apelacyjnego nie były trafne.

Jak słusznie wskazał Sąd I instancji – i nie budziło to sporu – do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną wydaną przed dniem 1 września 2004 r., której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 kpa stwierdzono po tym dniu, ma zastosowanie art. 160 § 1, 2, 3 i 6 kpa. (por. Uchwała Pełnego Składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r.

III CZP 112/10 OSNC 2011 nr 7-8, poz. 75), przy czym „jeżeli ostateczna wadliwa decyzja administracyjna została wydana przed dniem wejścia w życie Konstytucji, odszkodowanie przysługujące na podstawie art. 160 § 1 kpa nie obejmuje korzyści utraconych wskutek jej wydania, choćby ich utrata nastąpiła po wejściu w życie Konstytucji”.

Przenosząc to na grunt niniejszej sprawy, przedmiotowa decyzja administracyjna o skorzystaniu z prawa wykupu nieruchomości rolnej należącej do małżonków F. i M. B. wydana została w dniu 8 grudnia 1976r. (k.21). Jej

wadliwość stwierdzona została na podstawie decyzji Wojewody (...) z dnia 8 kwietnia 2011r., gdzie w sentencji stwierdzono, iż decyzje z 8 września 1976r. i 8 grudnia 1976r. wydane zostały z naruszeniem prawa. Spełniona została zatem podstawowa przesłanka odpowiedzialności Skarbu Państwa. Zdarzeniem wyrządzającym szkodę jest bowiem wydanie wadliwej decyzji administracyjnej, a stwierdzenie, że decyzja została wydana z naruszeniem prawa, przesądza o bezprawności, jako zasadzie odpowiedzialności Skarbu Państwa za poniesioną na jej skutek szkodę. Orzeczenie nadzorcze (decyzja) wydane w tym przedmiocie wiąże sąd w zakresie istnienia wskazanej przesłanki odpowiedzialności określonej w art. 160 § 1 kpa. (por. Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 14 marca 2014 r. III CSK 152/13, LEX nr 1463869).

Skarżący zarzucał, że powyższe nie przesądza o istnieniu związku przyczynowego między wadliwą decyzją a szkodą, podkreślając, iż jego zdaniem to powodowie winni wykazać, że gdyby zapadła decyzja prawidłowa, to nie ponieśliby szkody, a zatem to powodowie winni wykluczyć wystąpienie materialnoprawnych przesłanek przymusowego wykupu przedmiotowych nieruchomości.

Z tym stanowiskiem nie sposób się zgodzić. Wbrew stanowisku skarżącego, decyzja Wojewody (...) nie odnosiła się li tylko do podważenia

aspektów formalnych decyzji z 1976r., ale także jej merytorycznych, materialnoprawnych podstaw. W decyzji tej wyraźnie wskazano, że „w niniejszej sprawie brak jest dokumentów źródłowych pozwalających przyjąć, że gospodarstwo wykazywało niski poziom produkcji, stosownie do przesłanek rozporządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 26 marca 1968r. w sprawie zaliczania gospodarstw rolnych do kategorii wykazujących niski poziom produkcji wskutek zaniedbania i w sprawie ustalania wysokości nakładów niezbędnych do przywrócenia żyzności gruntu”.

Przepisy zawarte w cytowanym rozporządzeniu Ministra Rolnictwa z dnia 26 marca 1968r. miały charakter materialnoprawny, gdyż regulowały przesłanki zastosowania art. 1 ust.1 ustawy z dnia 24 stycznia 1968r. o przymusowym wykupie nieruchomości wchodzących w skład gospodarstw rolnych, zgodnie z którym, „nieruchomości wchodzące w skład gospodarstw rolnych mogą być przymusowo wykupione, jeśli gospodarstwa te wykazują niski poziom produkcji wskutek zaniedbania, w szczególności niekorzystania ze środków wpływających na wzrost produkcji rolniczej.” Innymi słowy, skoro nie było dokumentów świadczących o spełnieniu przesłanki przymusowego wykupu nieruchomości, to gdyby pójść tokiem rozumowania strony pozwanej, alternatywą do przedmiotowej wadliwej decyzji z 8 grudnia 1976r. mogłaby być jedynie decyzja odmawiająca takiego wykupu. Innymi słowy, konsekwencją decyzji Wojewody (...) jest wniosek, że wszczęte na skutek decyzji z dnia 8 września 1976r. postępowanie w przedmiocie „przymusowego wykupu w drodze licytacji gospodarstwa rolnego, o pow. 3,57 ha, stanowiącego własność F. B. i M. B. zapisanego w KW nr (...) położonego w Ł. i L., gminie B. i objęciu licytacją części nieruchomości wymienionego gospodarstwa składającego się z działek oznaczonych nr (...) położonych w Ł. i L., o łącznej powierzchni 3,08 ha” – winno zakończyć się wydaniem decyzji stwierdzającej brak przesłanek do wykupu tych nieruchomości, a nie decyzją z dnia 8 grudnia 1976r. „o skorzystaniu z prawa wykupu nieruchomości rolnej”.

Nie sposób przy tym w ocenie Sądu Apelacyjnego przyjąć, aby to na powodach spoczywał ciężar wykazania, iż przedmiotowa nieruchomość rolna nie spełniała przesłanek do jej przymusowego wykupu, skoro przesądziła o tym decyzja Wojewody (...), którą sąd orzekający w niniejszym postępowaniu był związany. Podkreślić jeszcze raz należy, że stwierdzona wadliwość decyzji z 1976r. nie odnosiła się do jej aspektu formalnoprawnego, lecz do aspektu materialnoprawnego.

W konsekwencji także pozwany nie mógł w niniejszym procesie skutecznie wykazywać, że pomimo stwierdzenia wydania decyzji o wykupie jako wydanej z naruszeniem prawa – przy czym naruszenie to dotyczyło przesłanek materialnoprawnych wydania decyzji – w rzeczywistości przedmiotowa

nieruchomość „wykazywała niski poziom produkcji wskutek zaniedbania, w szczególności niekorzystania ze środków wpływających na wzrost produkcji rolniczej”. Taki dowód w ocenie Sądu Apelacyjnego w istocie był nieodpuszczalny, gdyż prowadziłby do wzruszenia ostatecznej decyzji administracyjnej Wojewody (...) z dnia 8 kwietnia 2011r.

W rezultacie Sąd I instancji prawidłowo oddalił wnioski dowodowe zgłoszone w tym zakresie przez pozwanego, zaś zarzuty naruszenia przepisów postępowania : art. 278 k.p.c., art. 279 k.p.c. i art. 286 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c., art. 217 k.p.c., art. 207 k.p.c., art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. i w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c. i art. 363 § 1 i 2 k.c., poprzez oddalenie wniosku pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego geodety z zakresu fotogrametrii i dowodów z dokumentów – były chybione.

Przenosząc to na płaszczyznę związku przyczynowego (art. 361§1 kc) – zgodzić należało się z Sądem I instancji, że gdyby nie wydanie decyzji z 1976r., to powodowie i ich poprzednicy nie utraciliby własności przedmiotowej nieruchomości, bo gdyby miała być wydana decyzja zgodna z prawem – to takie postępowanie w ogóle nie powinno być wszczęte lub winna być wydana decyzja odmowna.

Na marginesie należy podkreślić, iż formułując wyżej wskazany zarzut skarżący odwoływał się do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2004 r. (II CK 433/02), w którym wyrażony został pogląd, że w celu stwierdzenie normalnego związku przyczynowego pomiędzy wadliwą decyzją a dochodzoną szkodą nieodzowne jest przeprowadzenie oceny, czy szkoda nastąpiłaby także wtedy, gdyby zapadła decyzja zgodna z prawem. W uzasadnieniu swojej apelacji (strona 7, k.497) strona pozwana podkreśliła bowiem, że jej zdaniem „ w oparciu o uzasadnienie decyzji nadzorczej Wojewody (...) z dnia 8 kwietnia 2011r. można wywieść wniosek, iż przejęcie nieruchomości rolnej poprzedników prawnych powodów nastąpiłoby także w sytuacji, gdyby decyzja Naczelnika (...) z dnia 8 grudnia 1976r. nie była obarczona wadami, które spowodowały stwierdzenie jej wydania z naruszeniem prawa. Innymi słowy – zdaniem skarżącego – odjęcie własności przedmiotowej nieruchomości i tak by nastąpiło zgodnie z obowiązującym wówczas prawem”.

Zagadnienie to było jednak później rozważane w orzecznictwie i jak się wydaje ostatecznie ukształtował się inny kierunek wykładni (por. wyrok z dnia 14 grudnia 2012 r. I CSK 415/12, oraz z dnia 22 stycznia 2013 r. I CSK 404/11 OSNC 2013/9/110). Zgodnie z nim powołanie się na możliwość wyrządzenia analogicznego uszczerbku w wypadku gdyby w miejsce wadliwej zapadła legalna decyzja, określane jako zarzut tzw. legalnego zachowania alternatywnego sprawy, nie może być skuteczne, gdy rzeczywiste zachowanie sprawy stanowiło naruszenie

normy mającej zapobiegać właśnie tego rodzaju zachowaniu i w ten sposób wyrządzonej szkodzie. Wyłączona została dopuszczalność powołania się przez pozwanego na możliwość wyrządzenia poszkodowanemu takiej samej szkody innym własnym działaniem legalnym, którego jednak nie przeprowadził, mimo braku ku temu przeszkód, uzyskując pożądaną wynik przez działanie bezprawne. Koncepcja ta w omawianych orzeczeniach była rozważana w kontekście niemal pewnego podjęcia później, w wypadku niewydania decyzji nielegalnej, innej decyzji o tożsamym skutku, tym bardziej jednak należy ją stosować wówczas, kiedy legalnym działaniem alternatywnym miało być prawidłowe działanie podjęte zamiast nielegalnego. Akceptacja takiego podstawienia byłaby równoznaczna w konsekwencjach z uznaniem legalności skutków decyzji bezprawnej. (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 14 października 2015 r. V CSK 708/14 , Legalis nr 1361501)

Odnosnie zarzutu nieuwzględnienia przy ustalaniu aktualnej wysokości odszkodowania zwaloryzowanej wartości ceny nabycia nieruchomości określonej w decyzji z dnia 8 grudnia 1976r., to rzeczywiście, jeżeli z poczynionych ustaleń wynikałoby, iż powódka M. B. i jej nieżyjący już mąż F. B. otrzymali ustaloną w decyzji z dnia 8 grudnia 1976r. cenę wywoławczą 20.875,-zł, to oczywiście kwota ta winna zostać uwzględniona przy ustalaniu wysokości odszkodowania, jako wyraz zastosowania instytucji compensatio lucri cum damno .

W treści decyzji z dnia 8 grudnia 1976r. wskazano bowiem, że Naczelnik Urzędu Gminy w B. „skorzystał z prawa wykupu nieruchomości rolnej o powierzchni 3.08 ha ... po cenie wywoławczej 20.875,-zł”. Z uzasadnienia decyzji wynika, że „suma 20.875,-zł zostanie wypłacona małż. F. i M. B.”.

Wbrew zarzutom skarżącego pozwanego (art. 244 kpc w zw. z art. 231 kpc) nie można zatem przyjąć, aby decyzja ta tworzyła domniemanie faktyczne, iż wyżej wskazana cena rzeczywiście została zapłacona. Z decyzji tej wynika bowiem, iż cena wywoławcza miała być zapłacona w przyszłości. Powodowie zaprzeczyli, aby otrzymali wskazaną cenę.

W konsekwencji zgodzić należało się z Sądem I instancji, iż to na pozwanym spoczywał ciężar dowodu zapłaty ceny. Powołane przez skarżącego orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2010r. IV CSK 467/09 (LEX nr 653781) zostało wydane na tle innego stanu faktycznego, w sytuacji wydania decyzji wyłączeniowej, a nie decyzji o przymusowym wykupie będącej następstwem licytacji, w której fakt zapłaty ceny został określony jako zdarzenie przyszłe.

Skoro przy tym w aktach źródłowym brak jest jakichkolwiek dokumentów świadczących o tym, aby zachowane zostały procedury wykupu przedmiotowej

nieruchomości – a tym samym, aby weryfikowano spełnienie przesłanek materialnoprawnych do jej wydania, to nie sposób w drodze domniemania faktycznego przyjmować, iż zapis: „suma 20.875,-zł zostanie wypłacona małż. F. i M. B.” świadczy o rzeczywistej wypłacie tej kwoty. Należałoby tutaj przedstawić pokwitowanie, dowód przelewu i.t.p., a takiego dokumentu strona pozwana nie przedstawiła. Dowód w postaci pisemnego oświadczenia powódki (k.30), w którym zaprzeczyła temu faktowi należałoby uznać w tym kontekście za wiarygodny.

Tym samym nie był trafny zarzut naruszenia art. 160 § 1 i 2 k.p.a. w zw. z art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692) w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c. i art. 363 § 1 i 2 k.c. „poprzez wadliwe uznanie, iż szkoda powodów nie podlega pomniejszeniu o zwaloryzowaną wartość ceny nabycia nieruchomości przez Skarb Państwa, określonej w decyzji Naczelnika (...) z dnia 8 grudnia 1976 r.”

Sąd nie podzielił także podniesionego przez skarżącego zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. mającego polegać na „braku wszechstronnej oceny materiału dowodowego, naruszeniu zasady swobodnej oceny materiału dowodowego i wyprowadzeniu wniosków końcowych sprzecznych z zebrany materiał dowodowy i dokonaniu jego oceny z pominięciem zasadniczych okoliczności w zakresie wskazanym w uzasadnieniu apelacji”. Zarzut ten był bowiem zbyt ogólnikowy i w istocie zawierał się w treści innych zarzutów procesowych i pośrednio materialnoprawnych podniesionych w apelacji przez stronę pozwaną.

Co do zarzutu naruszenia art.481§1 kc w zw. z art.363§1 2 kc. oraz art. 455 k.c., a także pośrednio art. 328§2 kpc – w zakresie zasądzenia odsetek od wezwania do zapłaty, a nie od dnia wyrokowania, to rzeczywiście, uzasadnienie zaskarżonego wyroku ograniczyło się w tej części do stwierdzenia, iż „o odsetkach Sąd Okręgowy orzekł w oparciu o art. 481 k.c.”

Pomimo dużego stopnia enigmatyczności uzasadnienia w tym zakresie, Sąd Apelacyjny – jako instancja merytoryczna – był władny do oceny prawidłowości zasądzenia odsetek za opóźnienie od wezwania do zapłaty, czy też – jak wnioskowała strona pozwana – od dnia wyrokowania.

Co do daty początkowej płatności odsetek wskazać należy, że zgodnie z art.481§1 kc, jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Treść tego przepisu przesądza o tym, że odsetki są płatne – a zatem wymagalne - z chwilą bezskutecznego upływu terminu spełnienia świadczenia głównego określanego stosownie do art.455 kc.

Na gruncie np. roszczeń o zadośćuczynienie o krzywdę ukształtował się pogląd, że wymagalność roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę, a tym samym i początkowy termin naliczania odsetek ustawowych za opóźnienie w jego zapłacie zależy od okoliczności każdego indywidualnie rozpatrywanego przypadku; co oznacza, że datą początkową biegu odsetek ustawowych może być zarówno dzień wyrokowania, jak i dzień poprzedzający datę wydania przez sąd orzeczenia zasądzającego stosowne zadośćuczynienie (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 13 października 2016r. V ACa 79/16. Legalis, numer 1564520).

Zgodzić się przy tym należy ze stanowiskiem, wedle którego co do zasady, w przypadku, gdy wysokość odszkodowania ustala się według cen z daty ustalenia odszkodowania – odsetki należą się od daty wyrokowania. W powołanym przez skarżącego wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2014r. (III CSK 152/13, LEX nr 1463869) zwrócono

uwagę, że „motywuje się to aksjologicznym założeniem ochrony dłużnika przed nałożeniem na niego ciężarów nie do udźwignięcia na skutek skumulowania znacznej kwoty odsetek (przekraczającej w praktyce nawet wielokrotnie należność główną), zapobieżeniu jego sankcjonowania bezczynnością wierzyciela oraz niedopuszczalnością uzyskania przez poszkodowanego przysporzenia majątkowego wykraczającego poza szkodę”.

W niniejszej sprawie występowała jednak odmienna sytuacja.

Po pierwsze, już sama treść decyzji Wojewody (...) z dnia 8 kwietnia 2011r. , stwierdzająca wydanie decyzji z dnia 8 września 1976r. i 8 grudnia 1976r. z naruszeniem prawa, oraz jej uzasadnienie w ocenie Sądu Apelacyjnego w sposób ewidentny wskazywała na odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa. W tej sytuacji Skarb Państwa winien był liczyć się z obowiązkiem zapłaty stosowanego odszkodowania już w dacie, gdy decyzja ta stała się ostateczna. Oczywiście, sporna była kwestia wysokości tego odszkodowania, a ściślej metodologii obliczania odszkodowania, o czym w dalszej części uzasadnienia. Niemniej jednak, w ocenie Sądu Apelacyjnego nie było przeszkód do tego, aby już w dacie wezwania do zapłaty Skarb Państwa wypłacił poszkodowanemu chociażby tę kwotę, która odpowiadała wartości utraconych przez małżonków B. nieruchomości – ustalonej przy uwzględnieniu ich rolnego statusu w dacie wydania decyzji z 1976r. Odmienne stanowisko w ocenie Sądu Apelacyjnego nie daje się pogodzić ze wskazywanym powyżej „aksjologicznym założeniem” ochrony wierzyciela poszkodowanego) – bezprawnie przecież wyzutego ze swej własności. Zasądzenie w tej sytuacji odsetek od dnia wyrokowania stanowiłoby w ocenie Sądu Apelacyjnego właśnie sankcjonowanie „bezczywności dłużnika” – w tym przypadku Skarbu Państwa. Zdaniem Sądu Apelacyjnego brak było podstaw do odstąpienia od

reguły, iż dłużnik popada w opóźnienie, jeżeli nie spełnia świadczenia w terminie, w którym stało się ono wymagalne, nawet jeśli kwestionuje jego istnienie lub wysokość.

Początek formularza

Nie można także w ocenie Sądu Apelacyjnego przyjąć, aby konsekwencją ustalenia odszkodowania według cen z chwili orzekania i jednocześnie przyznania odsetek za okres od wymagalności roszczenia było nieuzasadnione wzbogacenie wierzyciela – powodów w niniejszej sprawie, zważywszy, iż w okresie od upływu terminu wskazanego w wezwaniu do zapłaty (22 sierpnia 2011r., k.40-42) do daty ustalenia wysokości odszkodowania (15 kwietnia 2015r. k.365) nie było zauważalnego trendu wzrostu, czy też spadku cen nieruchomości. Dodatkowo należy podkreślić, że wartość nieruchomości w opinii biegłego z 15 kwietnia 2015r. została ustalona „ bez założeń co do jej perspektywy inwestycyjnej”, a zatem trudno mówić o jakimś „nieuzasadnionym wzbogaceniu wierzyciela”.

Z tych też względów, nie podzielając zarzutów apelacji strony pozwanej, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 kpc apelację tę oddalił.

Dół formularza

Co do apelacji powodów, to sprowadzała się ona w istocie do zakwestionowania metodologii ustalania należnego powodowi odszkodowania.

Zgodzić należało się ze stanowiskiem wyrażonym przez pozwanego, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego za dominujący należy uznać pogląd, iż dla ustalenia wysokości odszkodowania należnego poszkodowanemu miarodajny jest stan majątku poszkodowanego w chwili wyrządzenia szkody. W odniesieniu do decyzji administracyjnych wyrządzających szkodę, w następstwie których dochodzi do utraty prawa własności nieruchomości, chodzi o stan nieruchomości w chwili wydania wadliwej decyzji, przy czym przez stan nieruchomości należy rozumieć także jej przeznaczenie w momencie wydania decyzji (zob. wyroki z dnia 10 maja 2013 r. I CSK 414/12, Legalis 743892, z dnia 14 czerwca 2013 r. V CSK 388/12 LEX nr 1375507, z dnia 9 października 2014r. I CSK 695/13 , Legalis 1157397, z dnia 12 marca 2015 r. I CSK 467/14, OSNC 2016/3/34, z dnia 14 października 2015r. V CSK 708/14, Legalis 1361501, z dnia 16 listopada 2016r. I CSK 776/15, LEX nr 2184938).

Sąd Apelacyjny w pełni aprobuje i przyjmuje za własne stanowisko Sądu Okręgowego, zgodnie z którym wycena stanu nieruchomości na dzień 8 grudnia 1976r. winna obejmować wszystkie elementy odnoszące się do stanu nieruchomości i warunkujące wycenę nieruchomości, w tym także przeznaczenie nieruchomości w tej dacie. Sąd Okręgowy słusznie zauważył, że z opinii biegłego do spraw szacowania nieruchomości wynikało, iż w stosunku do przedmiotowej nieruchomości na dzień 8 grudnia 1976r. nie obowiązywał plan zagospodarowania przestrzennego, studium, ani decyzje o pozwoleniu na budowę, które mogłyby ewentualnie stanowić o przeznaczeniu nieruchomości pod zabudowę mieszkaniową czy usługowo –

przemysłową. Trafnie zwrócił uwagę Sąd I instancji, że z art. 154 ust. 3 ustawy o gospodarce nieruchomościami (Dz.U.2015.1774 j.t.) wynika, iż w przypadku braku studium lub decyzji, o których mowa w ust. 2, uwzględnia się faktyczny sposób użytkowania nieruchomości. W przedmiotowej sprawie bezspornym było, iż w dniu 8 grudnia 1976r. nieruchomość M. i F. B. miała charakter i przeznaczenie rolnicze. Brak jest natomiast jakichkolwiek dokumentów potwierdzających, aby według stanu na ten dzień można mówić o innej perspektywie np. usługowo-przemysłowego wykorzystania tego terenu.

Jeżeli zatem przedmiotem decyzji o przymusowym wykupie była nieruchomość rolna, to kwotę odszkodowania należałoby ustalać przy uwzględnieniu obecnej wartości nieruchomości rolnej. Prawidłowo więc przyjął Sąd Okręgowy, iż najbardziej adekwatną była wycena dokonana przez biegłego w opinii z dnia 15 kwietnia 2015r. przy uwzględnieniu rolniczego charakteru nieruchomości, bez tzw. „perspektywy inwestycyjnej”.

Dodatkowo należy podkreślić – na co trafnie zwróciła uwagę strona pozwana w odpowiedzi na apelację –, że na stronie 6 i 7 opinii z marca 2013r. (k.102-103) przeznaczenie nieruchomości wycenianych przyjęto zgodnie z przeznaczeniem obowiązującym na dzień wyceny: według planu zagospodarowania przestrzennego zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy B. B. z 14 listopada 1997r. – jako tereny upraw ogrodniczych z prawem zabudowy mieszkaniowej i teren komunikacji drogowej, oraz według stadium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy przyjętego uchwałą Rady Gminy B. z maja 2010r., jako strefa mieszkalno – usługowa. Ponadto na stronie 14 tej opinii (k.120) „za nieruchomości podobne uznano nieruchomości niezabudowane położone na określonym rynku lokalnym stanowiące tzw. „pola inwestycyjne”, czyli nieruchomości o podobnych uwarunkowaniach o powierzchniach ponad 4000 m² zarówno z dokonany podziałem ja i bez podziału na działki budowlane, ale o możliwości zagospodarowania na cele zabudowy mieszkaniowej lub usługowo - przemysłowej wynikającej z uwarunkowań planów miejscowych, studiów lub tzw. dobrego sąsiedztwa“. Nie sposób zatem przyjąć, aby ta wycena (z marca 2013r.) uwzględniała rzeczywiste przeznaczenie i sposób wykorzystywania nieruchomości przez małżonków B. w dacie wydania decyzji o przymusowym wykupie nieruchomości, to jest 8 grudnia 1976r.

Z tych też względów Sąd Apelacyjny nie podzielił zarzutów strony powodowej naruszenia przez Sąd I instancji art. 233 kpc oraz art. 363 § 2 k.c. w zw. z art. 154 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami i w konsekwencji także i tę apelację na podstawie art. 385 kpc oddalił.

Z uwagi na to, że obie apelacje zostały oddalone, o kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł zgodnie z art.100 kpc zd.1, wedle którego „w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione”.

Wprawdzie wartość przedmiotu zaskarżenia w apelacji powodów była wyższa, aniżeli w apelacji pozwanego, jednak Sąd uznał, iż uzupełniająco należało zastosować przy rozstrzygnięciu o kosztach wyrażoną w art.102 kpc zasadę słuszności. Sąd miał na względzie trudną sytuację majątkową stron, a także charakter sprawy – dotyczącej odszkodowania za bezprawne pozbawienie własności przez organy państwowe.